

B Schrijfonderwijs op school

1. Inleiding

Veel leerlingen hebben de afgelopen jaren achterstanden opgelopen op het gebied van taalvaardigheid. Dit heeft onder anderen te maken met de COVID-19 pandemie en de daarmee gepaard gaande schoolsluitingen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de scores op het gebied van taal (o.a. spelling en begrijpend lezen) sinds de coronapandemie achteruit zijn gegaan. Ook blijkt uit verschillende internationale onderzoeken zoals PIRLS en PISA dat de leesvaardigheid van leerlingen in Nederland lager is dan in voorgaande jaren. Ook uit de nieuwste rapportage van PISA blijkt dat de leesvaardigheid van middelbare scholieren in Nederland weer gedaald is (PISA, 2023). Binnen dit onderzoek wordt samengewerkt met het Bernardinus college in Heerlen, waar er ook signalen zijn opgevangen dat de taalvaardigheid van leerlingen verbeterd moet worden (ook al voor COVID-19). Hierdoor is het verbeteren van het taalonderwijs ook opgenomen in de NPO-strategie.

Na een eerste probleemexploratie werden enkele belangrijke elementen van het probleem aan de oppervlakte. Als eerste werd helder dat het taalbeleid winst kan boeken in termen van helderheid van definities opgenomen in het taalbeleid. Door onheldere en onvolledige definities is het beleid onvoldoende richtinggevend is voor de inrichting van het taalonderwijs. Naast heldere definiëring in taalbeleid kan ook de procesbewaking van de beleidsplannen aan winst boeken. Dat houdt in dat er aan het monitoren van de uitvoering van het beleid aandacht besteed kan worden. De conclusie daaruit was er behoefte bestaat met betrekking tot het professionaliseren van procesvoering. Als laatste bestaat er de behoefte om met aandacht te kijken naar de manier waarop er sprake is van doorlopende leerlijnen op het gebied van taalonderwijs. Momenteel lijkt het onderwijs gefragmenteerd ingericht en focust het op deelaspecten van taal. Er bestaat behoefte om het taalonderwijs te positioneren aan de hand van doorlopende leerlijnen.

1.2 Doelstelling

Het doel is om door middel van verschillende methoden een beeld te krijgen van het taalniveau van de leerlingen op het Bernardinuscollege en determinanten daarvan (JII-toetsen die de school elk jaar zelf afneemt, gebruik van gegevens uit de OnderwijsMonitor Limburg). Met het analyseren van deze verschillende gegevens willen we een zo compleet mogelijk beeld krijgen van de gebieden waar leerlingen wel of geen lacunes laten zien, of er bepaalde groepen leerlingen uitspringen in die analyse, of bepaalde taaldomeinen. Ook kan er in deze gegevens bekeken worden wat mogelijke oorzaken zijn van dit probleem.

Daarnaast wordt er ingezet op het schrijfonderwijs op de school. Hiervoor wordt er met de onderzoekers binnen het TaalLab en de docenten op het Bernardinus college een team samengesteld om samen (a) het probleem verder te verkennen (Diagnose) en (b) te ontdekken hoe het schrijfonderwijs verbeterd zou kunnen worden (Design).

2. Onderzoekopzet

Beschrijving onderzoek

2.1 Hoofd en deelvragen

In het huidige onderzoek wordt antwoord gezocht op twee hoofdvragen:

- Hoe staat de taalvaardigheid van de leerlingen op het Bernardinuscollege ervoor?
- Hoe kan het schrijfonderwijs verbeterd worden?

Als onderdeel van deze hoofdvragen worden de volgende deelvragen beantwoord:

- Springen er bepaalde groepen leerlingen uit in de analyses?
- Wat zijn de verschillen tussen de deeldomeinen van taal (leesvaardigheid, taalverzorging etc.)?
- Welke factoren hebben invloed op de taalontwikkeling van leerlingen?

2.2 Onderzoeksdesign inclusief eventuele data verzameling

2.2.1 Methodiek

Door middel van analyses van data van de OnderwijsMonitor Limburg (OML) en de JIJ-toetsen die jaarlijks door de co-creërende school worden afgenomen kan er een beeld gevormd worden van het taalniveau van de leerlingen op het Bernardinuscollege. Het doel van deze stap is om het probleem beter te verkennen (Diagnose).

Daarnaast wordt er binnen het projectteam ingezet op het ontwikkelen van het schrijfonderwijs binnen de school (de Design fase). De precieze methodiek hiervan is nog niet helemaal duidelijk.

Beide acties worden opgepakt in cocreatie met de school. Hiervoor is op 14 december 2023 een kick-off meeting gepland, waarna er meer duidelijk zal zijn over de specifieke methodiek en aanpak.

2.2.2 Beschrijving dataverzameling

De OnderwijsMonitor Limburg wordt tweejaarlijks afgenomen: voor het voortgezet onderwijs gebeurt dit in 3vo in de even kalenderjaren, voor het primair onderwijs gebeurt dit in groep 8 in de oneven kalenderjaren. In deze vragenlijst wordt er gevraagd naar het leesgedrag en de leesmotivatie van leerlingen in Limburg. Voor het vo wordt er ook een taaltoets afgenomen, hier worden leesvaardigheid en taalverzorging (bijvoorbeeld spelling, woordenschat) getoetst. Ook zijn er in de data van de monitor achtergrondgegevens van de leerlingen beschikbaar (thuis taal, sociaaleconomische status (SES), geslacht, onderwijstype). Voor de leerlingen in het vo kunnen we ook de geschiedenis van de taalontwikkeling in het PO nagaan. Dit kan op basis van de LOVS-gegevens die voor elk jaar beschikbaar zijn. Hiermee kan er ook opgespoord worden of sommige leerlingen eventueel al onderpresteerd waren, of dat sommige op een bepaald domein lager scoren.

Naast het gebruik van de OML worden er binnen het bestuur van het Bernardinuscollege (SVOPL) ook jaarlijks JIJ-toetsen afgenomen in de onderbouw. Hieruit blijkt ook wat het taalniveau is van de leerlingen op de school.

2.2.3 Gegevensverwerking en -analyse

Voor de analyses binnen dit project wordt er gekeken naar verschillende onderdelen in de data. Binnen de OML wordt er gekeken naar de resultaten van de taaltoets (in heel Limburg en op het Bernardinuscollege) om een beeld te krijgen van het taalniveau van de leerlingen in de provincie en op de school. Ook worden er analyses gedaan naar geslacht, sociaaleconomische status (SES), thuis taal en onderwijstype. Daarnaast kan deze data ook gebruikt worden om naar het primair onderwijs te kijken in de regio Parkstad Limburg. Op deze manier kunnen de onderzoekers en de co-creërende school zien hoe het de leerlingen in de regio in het laatste jaar van het PO verging. Dit is interessant omdat een groot deel van deze leerlingen nu op het Bernardinuscollege zitten of hier binnenkort heen gaan.

2.3 5D fasering

2.3.1 Is het onderzoek in detect, diagnose, design..etc fase? Een of meerdere?

Dit onderzoek is momenteel in de diagnose en design fase. Er is gesignaleerd dat er leerachterstanden zijn op het gebied van taalvaardigheden. De diagnose fase wordt nog meer uitgediept. Het doel is om doormiddel van verschillende methoden een beeld te krijgen van het taalniveau van leerlingen op het Bernardinuscollege.

Ook wordt er ingezet op het schrijfonderwijs. Hier wordt er tegelijkertijd met het uitdiepen van de diagnose fase al wel op de onderdelen waar we de diagnose al deels gesteld hebben een interventie ontworpen die ook uitgetoetst wordt.

2.3.2 Hoe heeft het project eerdere 5D fases doorlopen?

Detect: door middel van gesprekken met de co-creërende school en signalen uit het verdere onderwijsveld en verschillende onderzoeken is gebleken dat er leervertragingen zijn op het gebied van de taalvaardigheid van leerlingen. Hierdoor is het verbeteren van het taalonderwijs ook opgenomen in de NPO strategie van het Bernardinus college. Op de eerdergenoemde kick-off op 14/12 wordt er uitgebreid besproken wat de signalen van het Bernardinus college in de Detect fase precies waren.

2.3.3 Vooruitblik volgende 5D fase

Voorlopig blijkt dat er leervertragingen zijn op het gebied van taalvaardigheid. Analyses van de eerdergenoemde JIJ toetsen en data uit de OnderwijsMonitor Limburg moeten nog uitwijzen in hoeverre dit achteruit is gegaan, op welke specifieke gebieden en eventueel voor welke groepen de achterstand groter is dan voor anderen. Ook moeten er nog mogelijke oorzaken van dit probleem naar voren komen. Daarnaast moet er ook nog met de co-creërende school besproken worden wat de aanpak gaat zijn voor de ontwikkeling van het schrijfonderwijs. Er moeten nog 2 teams van onderzoekers en medewerkers van de school samengesteld worden om enerzijds de data te analyseren en anderzijds een structuur te bedenken om samen te werken op het gebied van schrijfonderwijs.

In een volgende fase kunnen er in samenwerking met de school interventies gericht op het taal en met name schrijfonderwijs ontwikkeld worden. Aangezien hier nog een team voor samengesteld moet worden is het momenteel moeilijk om te zeggen hoe dit precies aangepakt kan worden, dit moet nog blijken uit de verdere diagnose fase en de gesprekken met de school. Vervolgens worden de gekozen interventies in de determine fase geëvalueerd.

2.4 Co-creatie

Co-creatie richt zich op het gezamenlijk ontwikkelen van producten of diensten, waarbij het belang van input vanuit verschillende actoren in de samenwerking onderstreept wordt. Co-creatie is een belangrijk kenmerk van het Taal Lab. Het betekent dat leraren, schoolleiders, bestuurders en wetenschappers in gelijkwaardigheid intensief samenwerken aan de ontwikkeling van en onderzoek naar effectieve onderwijsinterventies. De visie die daaraan ten grondslag ligt is het idee dat de perspectieven van verschillende stakeholders in de samenwerking, gezamenlijk rijke input geven voor de ontwikkeling van kansrijke onderwijsinterventies. Het doel van de samenwerking is om nieuwe kennis te creëren over duurzame aanpakken voor het verbeteren van taalonderwijs. Binnen co-creatie- en samenwerkingsprocessen is het belangrijk dat bij deelnemers in de samenwerking sprake is van gedeeld belang en dat de meerwaarde van de samenwerking voor het project geëxpliciteerd en omarmd wordt (Jonk et al., 2017). Derhalve dient er aandacht besteed te worden aan gezamenlijke doelformulering en gezamenlijk uitstippelen van strategieën waarmee doelen behaald kunnen worden. Een belangrijk onderdeel van de co-creatie werkwijze is het inbouwen van regelmatige evaluatiemomenten om de

gezamenlijke doelen, de plannen, en de haalbaarheid ervan te evalueren en indien noodzakelijk, aan te passen. Tijdens deze evaluatiemomenten is het van belang dat zowel voortgang van taken wordt geëvalueerd, alsook de samenwerkings- en co-creatieprocessen.

3 Outputs

3.1 Wetenschappelijk

De wetenschappelijke output die wordt beoogd in dit project is een wetenschappelijke publicatie in een tijdschrift voor co-creatie in het onderwijs. Het specifieke wetenschappelijke tijdschrift is nog niet bekend. Daarnaast draagt de opgedane kennis vanuit dit project bij aan ons begrip over taalonderwijs en de rol die co-creatie kan spelen in het gezamenlijk ontwerpen, uitvoeren en testen van onderwijsinterventies.

3.2 Voor beleid

De resultaten van de analyses en de interventies in het schrijfonderwijs kunnen een voorzet zijn voor regionaal of nationaal beleid op het gebied van taal- en schrijfonderwijs. Door te investeren in onderzoek naar en ontwikkeling van effectieve interventies, kunnen beleidsmakers ervoor zorgen dat de beschikbare middelen op een efficiënte manier worden ingezet.

3.3 Voor praktijk

Binnen dit onderzoeksproject wordt een doorlopende lijn voor het schrijfonderwijs ontwikkeld die de school helpt bij het versterken van hun taalonderwijs. De in dit project ontwikkelde interventie kan gebruikt worden door de co-creërende school, en eventueel andere (deelnemende) scholen. Door in dit project te leunen op het 5D-model en co-creatie, werken we gezamenlijk aan professionalisering en evidenced-informed werken.

4. Project planning

4.1 Overzicht van de werkzaamheden en mijlpalen

- Eind januari/begin februari 2024 plannen we een gesprek in om het probleem nog verder uit te diepen. Hierbij zullen ook vakdocenten aanhaken. In dit overleg zullen we ook vooruitplannen met betrekking tot wat we in de hieronder beschreven 6 wekelijkse overleggen gaan bespreken (verdere probleemverkenning, schrijven projectplan, manier van samenwerken, interventie-selectie of ontwerp).
- We plannen vanaf 2024 om de 6 weken een overleg om de voortgang te bespreken, planningen bij of op te stellen. Hierbij zal altijd een afvaardiging vanuit Bernardinuscollege en een afvaardiging van Education Lab NL zijn, maar de samenstelling kan variëren afhankelijk van de thematiek en doelen van het specifieke overleg.
- In april 2024 moet het onderwijskundig plan op hoofdlijnen vormgegeven zijn. Daarom mikken wij erop om in april 2024 één of enkele kansrijke interventies gekozen of ontwikkeld te hebben om in te zetten in schooljaar 2024/2025.

4.2 Taakverdeling

Aan dit project werken vier onderzoekers vanuit EducationLab: Trudie Schils (onderzoeker), Derk Bransen (manager co-creatie) en Vera Ronda (onderzoeker). Hierbij zijn Vera en Trudie verantwoordelijk voor de inhoud (Vera is verantwoordelijk voor de

uitvoerende/inhoudelijke taken onder begeleiding van Trudie), en is Derk verantwoordelijk voor het proces en de regie over het project. Vanuit het Bernardinuscollege sluiten Guy de Munck (rector), John Reumkens (onderwijsdirecteur VWO), Jack Cortenraad (waarnemend onderwijsdirecteur HAVO), Milou Samuels (teamleider gymnasium), en Meltem Sirtmac (docent Nederlands) aan.

De onderzoekers in het projectteam zijn verantwoordelijk voor het zinvol en accuraat inbedden van onderzoek, onderzoeksresultaten, onderzoeksopzet in het project. De co-creatie manager is verantwoordelijk voor het begeleiden, ondersteunen en coördineren van samenwerkingsprocessen binnen dit project. De onderwijsprofessionals zijn verantwoordelijk voor het voorzien van input voor wat betreft de praktische kant van het project en het voortdurend voeden van het project met informatie over de praktijk. Gezamenlijk is het projectteam verantwoordelijk voor de uitvoering van het project.